Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain ja kuntarakennelain 56a §:n ja 59 §:n muuttamisesta (HE 110/2024 VP)

Eduskunnan hallintovaliokunta
Ville Heinonen 15.11.2024

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Esityksessä ehdotetut muutokset TEM:n hallinnonalan näkökulmasta

- Esityksessä ehdotetaan muun muassa valtionosuusprosentin nostamista 3,10 prosenttiyksiköllä. Ehdotettuun muutokseen vaikuttavista tekijöistä euromääräisesti merkittävimmät ovat työ- ja elinkeinoministeriön vastuulle kuuluvaan TE-uudistukseen liittyvät pysyvät valtionosuuden lisäykset
  - Asiantuntijalausunnossa keskitytään kuvaamaan työvoimapalveluiden järjestämisvastuun siirtoa sekä tehtävän rahoituksen rakennetta ja tasoa

- Esityksessä ehdotetaan täsmennettäväksi sääntelyä siten, että työ- ja elinkeinoministeriö osallistuisi valtionosuuslain 43 §:ssä tarkoitettuun yhteistoimintaan ja 44 §:ssä tarkoitettuihin neuvotteluihin
  - TEM pitää ehdotettuja muutoksia tarpeellisina ja kannatettavina

- Lisäksi ehdotetaan, että vuosina 2025 ja 2026 ei tehtäisi kustannustenjaon tarkistusta valtionosuuslakiin TE-uudistuksen johdosta lisättyjen valtionosuuskriteerien (18-64 –vuotiaiden määrä ja laaja työttömien määrä) osalta
  - TEM pitää myös tätä ehdotusta kannatettavana
  - Aiemmin hyväksytyn siirtymäsäännöksen nojalla vuosien 2023 ja 2024 arvioidut toteutuneet kuntakohtaiset kustannukset otetaan huomioon työvoimapalveluihin laskennallisesti kohdentuvan valtionosuuden kohdentamisessa kunnittain

Työvoimapalveluiden järjestämisvastuun siirto

- Julkisten työvoimapalveluiden järjestämisvastuu siirtyy valtion TE-toimistoilta kunnille ja kuntien muodostamille yhteistoiminta-alueille 1.1.2025. Työllisyysalueita tulee olemaan yhteensä 45. Nykyiset TE-toimistot lakkautetaan ja valtaosa niiden henkilöstöstä siirtyy kuntiin hoitamaan työvoimapalveluiden järjestämistehtävää.

- Palveluiden siirron tarkoituksena on tuoda palvelut lähemmäksi asiakkaita sekä tarjota kunnille mahdollisuus järjestää ja kehittää myös lakisääteisiä palveluita täydentäviä kuntien omia palveluita.

- Nykyiset julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa (916/2012) säädetyt palvelut ja palveluprosessi on siirretty korvaavaan työvoimapalveluiden järjestämisestä annettuun lakiin (380/2023) lähes sellaisenaan.

- Olennainen osa uudistusta on uusi rahoitusmalli, joka kannustaa kuntia kehittämään ja tarjoamaan tehokkaita palveluita. Laajeneva rahoitusvastuu korvataan kunnille valtionosuuden yhteydessä maksettavana korvauksena (n. 216 milj. euroa)

Työvoimapalveluiden järjestämisvastuun siirron vaikutukset valtionosuuksiin

- Kunnille muodostuu työvoimapalveluiden järjestämisestä uusi valtionosuustehtävä, jonka rahoitus kohdennetaan kunnille peruspalveluiden valtionosuuden kautta. Rahoitus on yleiskatteellista

- Rahoitus jakautuu alueellisesti työikäisen väestön ja työttömien määrän perusteella (pl. kotoutumiskoulutus, jonka rahoitus jakautuu vieraskielisten määrän perusteella)
  - Vuosina 2025 ja 2026 kuitenkin osa kuntakohtaisesta rahoituksesta määräytyy vuosien 2023 ja 2024 arvioitujen toteutuneiden kuntakohtaisten kustannusten perusteella

- Järjestämisvastuun siirto tehdään palveluiden rahoituksen osalta kustannusneutraalisti. Valtionosuuksiin siirretään se määrä rahoitusta, joka olisi budjetoitu valtion talousarviossa työvoimapalveluiden järjestämiseen tilanteessa, jossa valtio vastaisi edelleen työvoimapalveluiden järjestämisestä.

Muita uudistukseen liittyviä kuntien talouteen vaikuttavia näkökulmia

- Kuntien vastatessa työvoimapalveluiden järjestämisestä, niillä on mahdollisuus vaikuttaa työttömyysetuutta saavien henkilöiden määrään ja rakenteeseen ja sitä kautta tulevien vuosien rahoitusvastuusta aiheutuviin kustannuksiin

- Valtionosuuksien lisäksi siirtymävaiheessa kunnat saavat myös poikkeuksellisia lisäeriä (päätetty jo aiemmin)
  - Korvaus TE -palvelu-uudistuksen muutoskulujen kattamiseen
  - Korvaus kunnille siirtyvän henkilöstön lomapalkkavelasta
  - Korvaus työvoimaviranomaisten vastuulle siirtyvistä ennen järjestämisvastuun siirtoa toteutuneista palveluista aiheutuneista kustannuksista

Rahoituksen määrä suhteessa palvelutarpeeseen

- Lähes kaikki julkiset työvoimapalvelut perustuvat työvoimapoliittiseen harkintaan, joten asiakkaalla ei ole niihin subjektiivista oikeutta. Palveluiden kokonaiskustannukset riippuvat pitkälti palveluissa olevien asiakkaiden määrästä ja palvelurakenteesta

- Työvoimaviranomaisilla tulee olemaan nykyistä vastaavia muun muassa työttömän työnhakijan palveluprosessiin, neuvontaan ja työttömyysturvaan liittyviä velvoitteita. Toimintamenot muodostavat noin 43 prosenttia työvoimapalveluiden järjestämiseen siirtyvästä rahoituksesta ja huomattava osa henkilöstöresursseista on kohdentunut harkinnanvaraisten palveluiden järjestämiseen

- Siirtyvästä rahoituksesta siis valtaosa kohdistuu harkinnanvaraisiin palveluihin, joiden tarjoamiseen ei ole asetettu lainsäädännössä vähimmäistasoa. Työvoimapalveluiden kohdalla ei ole siis määriteltävissä yksiselitteisesti, kuinka paljon niiden järjestämisestä tulisi aiheutua kustannuksia.

- Järjestämisvastuun siirrosta päätettäessä on katsottu, että kehykseen päätöksentekohetkellä budjetoitu taso on riittävä taso tehtävän hoitamiseen. Tämän jälkeen päätetyt muutokset työvoimapalveluiden järjestämistehtävän laajuuteen on otettu huomioon rahoituksen määrässä.

Momentilta 32.30.51 rahoitettavissa palveluissa olevien määrä (keskimäärin kuukauden lopussa)

Palvelu	2019	2020	2021	2022	2023	1-9/2024
Palkkatuki	18 050	16 553	19 456	23 397	26 469	27 496
Starttiraha (muut kuin työttömät)	2 219	2 450	3 504	3 978	4 062	4 046
Työvoimakoulutus (muu kuin koto)	4 981	4 347	4 401	4 875	4 818	4 329
Kotoutumiskoulutus	6 105	6 555	6 718	6 228	8 078	9 083
Valmennus	4 987	7 054	5 932	7 877	9 712	8 168
Yhteensä	36 342	36 959	40 011	46 355	53 139	53 122

TE-palvelut 2024 uudistus ja määrärahan siirrot valtionosuuteen kunnille peruspalvelujen järjestämiseen (momentti 28.90.30)

Momentti, jolta siirretään	Määrärahan kuvaus	Määrä, €	HE ja laki, jos hyväksytty
32.01.03	TE-toimistojen toimintamenojen siirto kunnille	246 053 000	HE 207/2022 vp, L 380/2023
32.30.51	Julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden rahoituksen siirto kunnille	202 711 000	HE 207/2022 vp, L 380/2023
32.30.55	Työurien pidentämistä koskevien toimien rahoituksen siirto kunnille	38 650 000	HE 207/2022 vp, L 380/2023
32.01.02	ELY-keskusten toimintamenojen siirto kunnille	6 880 000	HE 207/2022 vp, L 380/2023
33.20.50	Palkkatuen ja starttirahan rahoitusosuus työttömyysetuuksien ansioturvasta	39 000 000	HE 207/2022 vp, L 380/2023
33.20.52	Palkkatuen ja starttirahan rahoitusosuus työttömyysetuuksien perusturvasta	136 000 000	HE 207/2022 vp, L 380/2023
Yhteensä		669 294 000	
32.50.03	Kotoutumislain kokonaisuudistus	11 575 000	HE 208/2022 vp, L 681/2023
32.50.30	Kotoutumislain kokonaisuudistus (siirto momentilta 32.50.30)	1 050 000	HE 208/2022 vp, L 681/2023
28.90.30	Kotoutumiskoulutuksen rahoituksen siirto osittain osaksi laskennallista korvausta	-23 965 000	HE 208/2022 vp, L 690/2023
Yhteensä		657 954 000	
	Maahanmuuttajaäitien aseman parantaminen (HO 2023)	4 940 000	HE 21/2024 vp, L 322/2024
	Pakolaiskiintiön lasku 500 henkilöön, kotoutumiskoulutus (HO 2023)	-913 000	HO-linjaus, päätetään TAE:n yhteydessä
	Ruotsinkielinen kotoutumiskoulutus (HO 2023)	500 000	Ei säädösmuutosta
	Työllisyysmäärärahojen alentaminen (HO 2023)	-37 000 000	HE 120/2024 vp
	Kuntien työllistämisvelvoitteen kumoaminen (57 vuotta täyttäneet työttömät työnh	-18 650 000	HE 13/2024 vp, L 398/2024
Yhteensä, josta		606 831 000	
Työvoimapalveluiden osuus		589 266 000	
Kotoutumisen osuus		17 565 000	